

Doplatek na bydlení pohledem pracovníků úřadu práce

Jan Orbes

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan Orbes**
Osobní číslo: **H12253**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Doplatek na bydlení pohledem pracovníků úřadu práce**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti systému pomoci v hmotné nouzi, doplatku na bydlení, podmínek jeho přiznání a procesu výplaty.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného projektu.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

MATOUŠEK, Oldřich. Základy sociální práce. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 309 s. ISBN 978-80-7367-331-4.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-7367-002-x.

MATOUŠEK, Oldřich. Metody a řízení sociální práce. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 380 s. ISBN 80-7178-548-2.

ŠVARČÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Krausová, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **23. ledna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 23. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně20.4.2015

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzláním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou doplatku na bydlení pohledem pracovníků úřadu práce. Teoretická část definuje pojmy související se sociální pomocí, systémem pomoci v hmotné nouzi, zabývá se sociální prací a osobností sociálního pracovníka. Praktická část se pomocí kvalitativního výzkumu věnuje tomu, jak pracovníci Úřadů práce ve Zlínském kraji vnímají doplatek na bydlení a podmínky procesu jeho přiznávání a výplaty. Výsledky realizovaného výzkumu mohou posloužit jako podklad pro vytvoření vhodných opatření a tím přispět k řešení problematiky doplatku na bydlení.

Klíčová slova: sociální pomoc, dávky pomoci v hmotné nouzi, doplatek na bydlení, sociální práce, sociální pracovník

ABSTRACT

This bachelor's thesis deals with the issue of supplementary housing benefits from the viewpoint of Employment Office workers. The theoretical part defines concepts related to social assistance, system of assistance in material need, deals with social work and the personality of a social worker. The practical part, with the aid of qualitative research, is devoted to how Employment Office workers in the Zlín Region perceive the supplementary housing benefit and the conditions for granting and paying it out. The results of the research that was carried out may serve as the basis for the establishment of appropriate measures and thereby contribute towards a solution in the area of supplementary housing benefits.

Key words: social assistance, material need assistance benefits, supplementary housing benefit, social work, social worker

Děkuji Mgr. Janě Krausové, Ph.D. za odborné vedení této práce, její cenné rady a vstřícnost. Dále děkuji všem, kteří mi poskytli rozhovor a tím pomohli realizovat výzkum. Poděkování za podporu a trpělivost při studiu patří také všem blízkým.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická, nahraná do IS/STAG, jsou totožné.

Motto:

„Zkušenost si dává platit neobyčejně vysoké školné, ale naučí tolik jako nikdo jiný.“

Thomas Carlye

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 SOCIÁLNÍ POMOC	12
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ SYSTÉMU POMOCI V HMOTNÉ NOUZI.....	16
2.1 HMOTNÁ NOUZE	16
2.1.1 Osoba v hmotné nouzi.....	16
2.1.2 Osoba, která není v hmotné nouzi.....	17
2.1.3 Životní minimum jednotlivce.....	18
2.1.4 Životní minimum společně posuzovaných osob	18
2.1.5 Existenční minimum	19
2.2 DÁVKY POMOCI V HMOTNÉ NOUZI.....	19
2.2.1 Příspěvek na živobytí	20
2.2.2 Doplatek na bydlení.....	20
2.2.3 Mimořádná okamžitá pomoc.....	21
2.3 ORGÁNY POMOCI V HMOTNÉ NOUZI.....	22
3 SOCIÁLNÍ PRÁCE	23
3.1 ETIKA SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	27
3.2 OSOBNOST SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA A JEHO KOMPETENCE.....	28
3.3 NÁPLŇ PRÁCE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 METODIKA VÝZKUMU	32
4.1 PŘÍPRAVA VÝZKUMU	32
4.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	32
4.3 CÍLEM VÝZKUMU.....	32
4.4 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	33
4.5 DRUH VÝZKUMU	33
4.6 VÝZKUMNÝ SOUBOR	34
4.7 REALIZACE VÝZKUMU	34
5 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ.....	36
5.1 DOPLATEK NA BYDLENÍ MÁ SVOU ROLI	36
5.1.1 Forma pomoci	37
5.1.2 Role pracovníků úřadu práce.....	38
5.1.3 Způsob výplaty dávky je individuální	38
5.1.4 Zpřísnění podmínek a sloučení dávek.....	39
5.2 SVŮJ SVÉHO SI HLEDÁ (STEJNÉ OSUDY, STEJNÉ UBYTOVNY...).....	42
5.2.1 Shodné patologické jevy	42

5.2.2	Zdravotně znevýhodnění	43
5.2.3	Senioři	43
5.2.4	Různá etnika	43
5.2.5	Shodná ubytovna	44
5.3	HRA NA POLICII A ZLODĚJE	45
5.3.1	Nezbytný proces	45
5.3.2	Ataky ze strany žadatelů o dávku	47
5.3.3	Zneužívání doplatku na bydlení a současně příspěvku na živobytí	48
5.4	BYDLENÍ A BYDLENÍ	49
5.4.1	Absence míry užívání hrazeného bydlení na ubytovně	49
5.4.2	Svobodná vůle	51
5.5	ZMĚNA K „LEPŠÍMU“	51
5.5.1	Novela zákona o pomoci v hmotné nouzi, lepší standard bydlení	51
5.5.2	Riziko sociálního vyloučení	53
6	SHRNUTÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI	55
6.1	VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A NÁVRHY PRO PRAXI	57
	ZÁVĚR	58
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	61
	SEZNAM OBRÁZKŮ	62
	SEZNAM TABULEK	63
	SEZNAM PŘÍLOH	64

ÚVOD

System sociálního zabezpečení v České republice byl vytvořen zejména z toho důvodu, aby stát poskytl podporu svým občanům při nepříznivých sociálních událostech, které může podporovat finančně, věcně nebo službou. Zabraňuje nejen sociálnímu napětí ve společnosti, ale také sociálnímu vyloučení příjemců sociálních dávek a zajišťuje tak všem občanům potřebnou životní úroveň. Sociální pomoc v každé demokratické společnosti je postavena na principu lidské solidarity. V České republice systém sociálního zabezpečení stojí na třech základních pilířích, kterými jsou systém sociálního pojištění, systém státní sociální podpory a systém sociální pomoci.

V poslední době je v České republice systém sociální pomoci často diskutovaným fenoménem a to zejména doplatek na bydlení, který je dávkou pomoci v hmotné nouzi. Přiznávání doplatku na bydlení je v kompetenci pracovníků úřadu práce a jedná se o přímý výkon sociální práce. Sociální práce je jedním ze základních nástrojů sociální pomoci a současně je také oborem, který má nejbližší k sociální pedagogice. Z uvedeného důvodu se budeme v bakalářské práci zabývat tím, jak je doplatek na bydlení vnímán pracovníky úřadu práce.

Teoretická část bakalářské práce se bude věnovat sociální pomoci a budou zde definovány hlavní pojmy, jako je hmotná nouze, dávky a orgány pomoci v hmotné nouzi. Dále se bude věnovat také osobnosti sociálního pracovníka, sociální práci v systému pomoci v hmotné nouzi, kde budou rozebrány jednotlivé etapy sociální práce a etika v sociální práci.

V praktické části práce se budeme zabývat tím, jak je pracovníky Úřadu práce ve Zlínském kraji vnímán doplatek na bydlení a jak jsou vnímány podmínky procesu jeho přiznávání a výplaty. Pro realizaci výzkumu jsme zvolili metodu kvalitativního přístupu, která nám umožní zkoumaný problém objektivně zachytit a získaná data vyhodnotit co nejpřesněji.

Výsledky výzkumu nám představí nejen širokou škálu poznatků týkajících se doplatku na bydlení z pohledu pracovníků Úřadu práce ve Zlínském kraji, ale také navrhnou několik opatření, která by mohla přispět k řešení problematiky uvedené dávky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ POMOC

V úvodní kapitole považujeme za podstatné věnovat se sociální pomoci, neboť vysvětlení jejího smyslu a cíle nám umožní lépe pochopit systém pomoci v hmotné nouzi, kterého se již v této kapitole dotkneme. Současně nám také umožní lépe pochopit sociální práci, které se budeme podrobněji zabývat v poslední kapitole.

V podmínkách demokratické společnosti a svobodného trhu nese každý občan odpovědnost sám za sebe a za svou budoucnost. Dostane-li se však do sociálně neuspokojivé situace, nastupuje sociální pomoc jako projev lidské solidarity a dobročinnosti. Sociální pomoc můžeme tak chápat, jako zajištění základních životních potřeb osob, které se ocitly v situaci bez hmotných prostředků a v sociálních situacích, kdy nejsou schopny samy ani s pomocí vlastní rodiny zabezpečovat svoje základní životní potřeby. Cílem této pomoci je co nejrychleji občanu navrátit sociální suverenitu a vymanit tak občana případně jeho rodinu z této situace, aby mohl opět převzít plnou odpovědnost sám za sebe a za svou rodinu. Dále pomoci s překonáním ekonomických obtíží a usilovat o integraci do běžného života s cílem zabránit závislosti na péči společnosti. V neposlední řadě také řešit jeho případné trvalé sociálně svízelné postavení, kdy občan nemůže ani s pomocí společenského působení svou sociální suverenitu obnovit a je tak trvale odkázán na lidskou solidaritu a dobročinnost. (Krebs, 2007, s. 265-267)

Je vhodné zmínit, že pomocí osobám v nepříznivé sociální situaci se zabývá také sociální pedagogika jako vědní disciplína. Kraus (2008, s. 135) z pohledu sociální pedagogiky definuje pomoc jako „aktivní účast při řešení konkrétní životní situace, a to s konkrétním cílem, který vyplývá z daného ohrožení nebo nouze. Je to soubor činností, kterými se snažíme kompenzovat odhalené nedostatky, tj. aktivizovat člověka a pomáhat mu zajistit sociální i psychickou stabilitu a sociální nezávislost, tedy zkvalitnit jeho život.“

Z uvedeného nám tedy vyplývá, že snahou pomáhajících v rámci sociální pomoci je působit na celkovou životní situaci jedinců s cílem nastartovat proces, který eliminuje jejich trvalou závislost na lidské solidaritě a dobročinnosti.

V případech, kdy se osoba z jakýchkoliv důvodů dostane do sociálně neuspokojivé situace, je snahou v rámci sociální politiky každé vyspělé země, i České republiky, této osobě pomoci. Dle Krebse (2007, s. 17) lze o sociální politice obecně říci, že „je politikou, která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života.“

Sociální politika v životě jedince i společnosti plní několik funkcí, které spolu vzájemně souvisí, působí komplexně a vztahují se k různým objektům: k člověku jako pracovní síle, člověku ve stavu nouze, pracovnímu kolektivu, k rodině, k pacientovi apod. V rámci sociální pomoci však vyzdvihneme funkci ochrannou, která je historicky nejstarší a tvoří tradiční a stabilní prvek sociální politiky a kterou je třeba neustále posilovat. Podstatou ochranné funkce je řešit již vzniklé sociální události, kdy jedinec či sociální skupina jsou ve vztahu k ostatním v ekonomickém či sociálním smyslu znevýhodněni. Ochranná funkce vyplývá především z humanitních snah společnosti, ale také z potřeby ochrany člověka jako pracovní síly. (Krebs, 2007, s. 54-55)

V rámci sociální pomoci jsou užívány i principy sociální práce, která je jedním z nástrojů sociální politiky. Dle Matouška (2007, s. 162) „předmětem sociální politiky je to, co se má zachovat, uspokojit nebo změnit, tedy nejčastěji jsou to:

1. podmínky práce a života člověka (sociální klima a sociální ekologie),
2. události v lidském životě, které člověk neumí zvládnout vlastními silami a u nichž je sociální subjekt připraven pomoci klientovi zmírnit nebo odstranit jejich příčiny, následky a průvodní jevy (sociální události).“

Obecně můžeme říci, že naplňování cílů sociální politiky je realizováno prostřednictvím subjektu sociální politiky směrem k objektu sociální politiky.

Dle Krebse (2007, s. 48) „Objekty sociální politiky jsou ti, kterým jsou opatření sociální politiky určena, na něž jsou orientována.“ Hovoříme-li o objektech sociální politiky, je podle autora třeba zdůraznit, že i když sociální politika směřuje k určitému sociálnímu ladění celé společnosti, nelze přehlédnout,

že tohoto cíle musí být dosahováno koncentrováním pozornosti k jedinci a jeho vlastnostem, schopnostem a potřebám.

Naopak „subjekty sociální politiky jsou ti, kdo mají zájem, vůli, schopnosti, předpoklady, možnosti a prostředky k určité sociální činnosti či chování a kdo takové činnosti a chování může iniciovat a naplňovat.“ (Krebs, 2007, s. 48). Dle uvedeného autora subjekty koncipují, připravují a realizují sociální politiku.

Z uvedených Krebsových definic tak můžeme chápat, že sociální pomoc je v rámci sociální politiky realizována směrem od subjektu k objektu, který z ní má prospěch. Za tento prospěch tedy můžeme považovat i sociální pomoc, která je naplňována prostřednictvím systému pomoci v hmotné nouzi. Tomuto systému se proto budeme podrobněji věnovat.

Hlavním úkolem systému pomoci v hmotné nouzi je zajistit každému právo na základní sociální poradenství vedoucí k řešení hmotné nouze nebo k jejímu předcházení a současně vytvořit taková opatření, která budou eliminovat sociální vyloučení osob. Systém pomoci v hmotné nouzi je upraven několika právními předpisy, zejména zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, který naplňuje článek 30 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Předmětem úpravy uvedeného zákona je poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek fyzickým osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi. Veškeré úkony v této oblasti jsou v kompetenci Orgánů pomoci v hmotné nouzi, mezi které patří Úřad práce České republiky - krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu a Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Systém pomoci v hmotné nouzi je dále upraven zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Předmětem úpravy uvedeného zákona je stanovení životního minima jako minimální hranice peněžních příjmů osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb a existenčního minima jako minimální hranice příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Současně také upravuje způsob posouzení, zda příjmy osob

dosahují částek životního nebo existenčního minima. Životní ani existenční minimum nezahrnuje nezbytné náklady na bydlení.

V této kapitole jsme se snažili přiblížit sociální pomoc, která úzce souvisí se sociální politikou, přiblížili jsme si její hlavní smysl a cíl. Současně jsme se věnovali objektu a subjektu sociální politiky. Závěrem jsme se zmínili o systému pomoci v hmotné nouzi, kterému se dále ještě hodláme podrobněji věnovat. Vzhledem k tomu, že se systémem pomoci v hmotné nouzi souvisí několik důležitých pojmů, přiblížíme si ty nejzákladnější v následující kapitole.

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ SYSTÉMU POMOCI V HMOTNÉ NOUZI

Abychom lépe pochopili systém pomoci v hmotné nouzi, budeme se v této kapitole věnovat jeho základním pojmům, které s tímto systémem souvisí. Konkrétně si zde přiblížíme hmotnou nouzi, jednotlivé dávky této pomoci a také uvedeme orgány, do jejichž kompetence dávky spadají.

2.1 Hmotná nouze

Pojem „hmotná nouze“ není v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi ani v jiných právních normách výslovně definován. Poprvé byl tento pojem použit v právním pořádku České republiky a to v článku 30 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, v němž se zaručuje každému, kdo je v hmotné nouzi, právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek. (Beck, 2012, s. 16-17)

Dle Krebse (2007, s. 131) je s hmotnou nouzí spojována chudoba. Jedná se tedy o stav, kdy lidé nejsou schopni získat vlastními silami prostředky k tomu, aby zajistili vlastní existenci. Chudoba bývá spojena s rozličnými deprivacemi (sociální, bytovou). Problémem chudoby není jen samotný nižší životní standard, ale především její negativní vliv na proces socializace člověka, jeho chování, postoje, zařazování a místo ve společnosti. Z tohoto důvodu by chudobu neměli připustit ani jednotlivci, ani společnost jako celek.

Vzhledem k tomu, že hmotná nouze se vždy pojí s osobou, vysvětlíme si, která osoba z pohledu uvedeného zákona je v hmotné nouzi a která naopak v hmotné nouzi není. Zároveň se také budeme věnovat životnímu a existenčnímu minimu.

2.1.1 Osoba v hmotné nouzi

Pro osobu v hmotné nouzi je charakteristický nedostatek prostředků k uspokojování základních životních potřeb. Jedná se nejen o finanční prostředky, ale i o nedostatek ostatních předmětů, věcí a služeb, které osoba k životu bezprostředně potřebuje. Měřítkem, podle kterého se posuzuje, zda osoba je nebo

není v hmotné nouzi, je i živobytí osoby, přičemž v hmotné nouzi se může nacházet jak jednotlivec, tak i osoby společně posuzované. Může se jednat o rodiny s dětmi, tak i o samotné manžele. K tomu, zda se jedná o osoby v hmotné nouzi, či nikoli, je třeba u těchto osob posoudit jejich příjmy a celkové sociální i majetkové poměry společně. Osoba může být uznána za osobu v hmotné nouzi až poté, co budou posouzeny veškeré potřebné skutečnosti. Osobě v hmotné nouzi pak náleží dávky pomoci v hmotné nouzi. (Beck, 2012, s. 17)

2.1.2 Osoba, která není v hmotné nouzi

Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi přesně vymezuje, která osoba v hmotné nouzi není. Jde o takovou osobou, která není v pracovním nebo obdobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost a není vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání. Dále pak osobu vedenou v evidenci uchazečů o zaměstnání, jež bez vážných důvodů odmítla vykonávat krátkodobé zaměstnání nebo účastnit se v cíleném programu k řešení zaměstnanosti. Osoba, která prokazatelně neprojevuje dostatečnou snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním. Osoba samostatně výdělečně činná, jejíž příjem po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí proto, že se nepřihlásila k nemocenskému pojištění. Zákonný zástupce dítěte, kterému za neplnění jeho povinností spojených s řádným plněním povinné školní docházky byla uložena sankce podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších předpisů. Osobou, která není považována za osobu v hmotné nouzi, je také ten, kdo nastoupil výkon zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody nebo byl vzat do vazby. Také ten, komu podle zvláštního právního předpisu (zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců a zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění) nevznikl nárok na nemocenské nebo jí náleží ve snížené výši, a to z důvodu, že si přivodil pracovní neschopnost úmyslně, nebo mu vznikla pracovní neschopnost zaviněnou účastí ve rvačce, bezprostředním následkem opilosti nebo užití omamných prostředků, a nebo při spáchání úmyslného trestného činu. Je osobou, které byla dávka pomoci v hmotné nouzi odejmuta z důvodu neprávem přiznané. V hmotné nouzi podle uvedeného zákona není také osoba, jejíž celkové sociální a majetkové poměry jsou takové, že jí mohou i po úhradě odůvodněných

nákladů na bydlení zaručit dostatečné zajištění její výživy a ostatních základních osobních potřeb.

2.1.3 Životní minimum jednotlivce

Dle Krebse (2007, s. 269) je životní minimum „společensky uznanou minimální hranicí příjmu, pod níž nastává stav hmotné nouze. Vymezuje výši nezbytných finančních prostředků pro domácnost k dočasnému zajištění základních životních potřeb jejích členů na velmi skromné úrovni.“

Výše nezbytných finančních prostředků je stanovena zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. V současné době činí částka životního minima jednotlivce 3 410 Kč za jeden měsíc. Jednotlivcem je považována osoba, která není společně posuzována s jinými osobami.

Krebs (2007, s. 270) uvádí, že smyslem uvedeného zákona je zabránit zneužívání systému a zefektivnit vyplácení dávek. Lépe ochraňovat všechny typy domácností před hmotnou nouzí a současně motivovat lidi k tomu, aby pracovali nebo si práci aktivně hledali. Výše životního minima závisí na tom, zda je občan posuzován samostatně či spolu se společně posuzovanými osobami.

2.1.4 Životní minimum společně posuzovaných osob

Pokud jsou podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu posuzovány dvě nebo více osob, jsou částky životního minima odstupňovány podle pořadí osob. Pořadí posuzovaných osob je zákonem upraveno tak, že se nejdříve posuzují osoby, které nejsou nezaopatřenými dětmi a poté ty, které jsou nezaopatřenými dětmi. Pořadí u těchto skupin se stanovuje podle věku od nejstarší po nejmladší osobu. Měsíční částka životního minima u osoby, která je posuzována jako první v pořadí je 3 410 Kč. U druhé nebo další posuzované osoby je měsíční částka životního minima:

- 3 140 Kč u první osoby v domácnosti,
- 2 830 Kč u osoby od 15 let věku, která není nezaopatřeným dítětem,
- 2 450 Kč u nezaopatřeného dítěte od 15 do 26 let věku,

- 2 140 Kč u nezaopatřeného dítěte od 6 do 15 let věku,
- 1 740 Kč u nezaopatřeného dítěte do 6 let věku.

2.1.5 Existenční minimum

Dle Krebse (2007, s. 271) se existenční minimum na rozdíl od životního minima týká těch, kteří nejsou ochotni spolupracovat na změně své nepříznivé ekonomické a sociální situace, přestože k tomu mají předpoklady. Existenční minimum je stanoveno jako nejnižší úroveň příjmů, která je zaručena všem obyvatelům.

Podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu činí částka existenčního minima jednotlivce 2 200 Kč za jeden měsíc. Z uvedené částky se vychází při určení částky živobytí osoby a to v rámci zákona o pomoci v hmotné nouzi. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let.

Poté, co jsme si přiblížili hmotnou nouzi, životní a existenční minimum, budeme se podrobněji věnovat jednotlivým dávkám v systému pomoci v hmotné nouzi. Mezi tyto dávky patří i doplatek na bydlení, na který bude zaměřena praktická část práce.

2.2 Dávky pomoci v hmotné nouzi

Mezi základní nástroje sociální pomoci patří mimo poradenství, prevence sociálně-patologických jevů, sociálněprávní ochrany a sociální služby také dávky sociální pomoci, které si nyní podrobněji přiblížíme.

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, pokud je osoba uznána za osobu v hmotné nouzi, má nárok na poskytnutí dávek pomoci v hmotné nouzi. Podle zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi jsou dávkami hmotné nouze příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Rozhodování o přiznávání uvedených dávek a zajištění jejich výplaty je v kompetenci krajských poboček Úřadu práce ČR.

2.2.1 Příspěvek na živobytí

Příspěvek na živobytí je dávkou, na kterou má nárok osoba v hmotné nouzi, jestliže její příjem a příjem společně posuzovaných osob po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí posuzovaných osob. Při stanovení výše této dávky se posuzuje, zda si osoba nemůže svůj příjem zvýšit vlastním přičiněním a to z důvodu věku, zdravotního stavu nebo z jiných vážných důvodů. A zda je tím, že si nemůže z uvedených důvodů zvýšit svůj příjem, vážně ohroženo zabezpečení jejích základních životních potřeb. (Beck, 2012, s. 95)

Pokud osoba splňuje podmínky nároku na uvedenou dávku, náleží ji dávka od prvního dne kalendářního měsíce, ve kterém bylo zahájeno řízení o přiznání dávky. Příspěvek na živobytí je osobě vyplácen vždy za celý kalendářní měsíc. Uvedená dávka je poskytována osobě v peněžité nebo věcné formě, příp. kombinací těchto dvou forem. Peněžitá dávka je nevratná a poskytuje se jednorázově nebo opakovaně. Věcná dávka je poskytována v těch případech, existuje-li důvodné podezření, že peněžitá dávka nebude použita k tomu účelu, pro který byla určena. Věcnou dávkou je poskytnutí potřebné věci např. přímé zakoupení oblečení, uhlí nebo poskytnutí poukázky atd. Jakým způsobem bude výplata dávky provedena, stanovuje plátec dávky, tedy orgán pomoci v hmotné nouzi. Při výplatě dávky bere orgán pomoci v hmotné nouzi na zřetel schopnosti a možnosti osoby s dávkou hospodařit, zejména to, zda osoba dávku využije k tomu účelu, ke kterému byla určena. (Beck, 2012, s. 112-113)

2.2.2 Doplatek na bydlení

Dávka doplatek na bydlení řeší nedostatečný příjem osoby v souvislosti s úhradou nákladů na bydlení. Smyslem této pomoci je pokrýt odůvodněné náklady na bydlení osobám v hmotné nouzi a to v případech, kdy jejich příjem po úhradě nákladů spojených s bydlením nestačí k úhradě jejich živobytí. Nárok na doplatek na bydlení je podmíněn vznikem nároku na příspěvek na živobytí. Doplatek na bydlení může být s přihlédnutím k sociálním a majetkovým poměrům přiznán také osobě, které nevznikl nárok na příspěvek na živobytí. Jedná se o situaci, kdy příjem osoby a společně posuzovaných osob přesáhl částku živobytí,

ale nepřesáhl 1,3 násobek částky živobytí této osoby a společně posuzovaných osob. Pokud osoba bez vážného důvodu odmítne možnost levnějšího přiměřeného bydlení, které jí bylo nabídnuto obcí, v níž má trvalý pobyt, nárok na doplatek na bydlení tak osobě nevznikne. (Krebs, 2007, s. 280-281)

Výše doplatku na bydlení za kalendářní měsíc je určena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení zůstala osobě či společně posuzovaným osobám částka živobytí. (MPSV, © 2009)

Oproti příspěvku na živobytí se doplatek na bydlení poskytuje pouze v peněžité formě. Doplatek na bydlení lze použít k přímé úhradě nájemného nebo služeb spojených s bydlením a to i bez souhlasu příjemce této dávky. Plátce dávky, tedy orgán pomoci v hmotné nouzi, tak doplatek na bydlení poukáže přímo pronajímateli nebo poskytovateli služeb. (Beck, 2012, s. 113)

2.2.3 Mimořádná okamžitá pomoc

Dávka mimořádné okamžité pomoci je poskytována mimo podmínky nároku na předchozí dvě dávky, tedy dávku příspěvek na živobytí nebo dávku doplatek na bydlení. Osoba nemusí být v hmotné nouzi, ale nachází se v takové situaci, kterou bez mimořádné a okamžité pomoci státu nedokáže sama vyřešit. Jedná se o dávku jednorázovou, vyplácí se bezodkladně. Nárok na tuto dávku vzniká dnem, kdy ji příslušný orgán pomoci v hmotné nouzi osobě přizná. (Beck, 2012, s. 106)

Nárok na mimořádnou okamžitou pomoc vzniká osobě v takových případech, kdy jí hrozí vážná újma na zdraví nebo ji postihne vážná mimořádná událost. Dále pokud nemá dostatečné prostředky k úhradě jednorázového výdaje, nemá dostatečné prostředky na úhradu nákladů s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby nebo nemá dostatečné prostředky k úhradě nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí. Dávku mimořádné okamžité pomoci je také řešena situace, pokud je osoba ohrožena sociálním vyloučením. (Beck, 2012, s. 106-111)

Poskytnutí dávky mimořádné okamžité pomoci může být peněžitou nebo věcnou formou, případně kombinací těchto dvou forem. O tom, jakou formou bude mimořádná okamžitá pomoc osobě v hmotné nouzi poskytnuta, rozhoduje orgán pomoci v hmotné nouzi a přitom vychází z konkrétní sociální situace osoby. (Beck, 2012, s. 113)

2.3 Orgány pomoci v hmotné nouzi

Jak bylo zmíněno, poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi, je zabezpečeno orgány pomoci v hmotné nouzi.

Orgány pomoci v hmotné nouzi jsou vymezeny zákonem č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi a patří mezi ně Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad práce České republiky - krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. Některé úkoly v oblasti pomoci v hmotné nouzi jsou zabezpečeny obecními úřady, obecními úřady s rozšířenou působností a újezdními úřady. Výkon působnosti uvedených úřadů je výkonem přenesené působnosti.

Ve druhé kapitole jsme rozebrali hmotnou nouzi, věnovali jsme se jednotlivým dávkám pomoci v hmotné nouzi a uvedli jsme, které orgány pomoc v hmotné nouzi zabezpečují.

Pokud však v rámci sociální pomoci chceme efektivně pomoci osobám, které se dostaly do sociálně neuspokojivé situace, je třeba u těchto osob, jak již bylo zmíněno v první kapitole, nastartovat proces, který eliminuje jejich trvalou závislost na lidské solidaritě a dobročinnosti. Za takovou závislost můžeme považovat také závislost na pomoci spadající do pomoci v hmotné nouzi. K tomuto účelu můžeme využít principů sociální práce, která je také jedním z významných nástrojů sociální politiky a sociální pomoci.

Vzhledem k tomu, že sociální práce v rámci sociální pomoci má tak významnou roli, budeme se jí podrobně věnovat v následující kapitole.

3 SOCIÁLNÍ PRÁCE

Jak bylo na konci druhé kapitoly naznačeno, bude tato kapitola věnována sociální práci. Vysvětlíme si zde jednotlivé etapy sociální práce, podle kterých sociální pracovníci při práci s osobami v hmotné nouzi postupují. Současně také zmíníme etiku sociální práce, kterou by měl pracovník v sociálních službách dodržovat. A závěrem se budeme zabývat také osobností sociálního pracovníka, jeho kompetencemi a náplní práce sociálního pracovníka.

Sociální práci se zabývala celá řada autorů, kteří se pokusili vymezit obsah, pojetí a cíle sociální práce. (Matoušek, 2007, s. 183)

Dle Matouška (2003, s. 11) je „sociální práce společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti). Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potencialu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. U klientů, kteří se již společensky uplatnit nemohou, podporuje sociální práce co nejdůstojnější způsob života.“

Sociální práce je dle Krause (2001, s. 28-29) obor, který má nejbližší k sociální pedagogice. „V té nejširší podobě je zpravidla vymezována jako obor zabývající se činnostmi, kterými předcházíme nebo jimi upravujeme problémy jedinců (skupin) vznikající z konfliktů potřeb jedince a společenských institucí, se záměrem zlepšovat kvalitu života. V praxi se jedná o realizaci sociální politiky. Její výrazná blízkost k praxi vede někdy k názoru, že sociální pedagogika je pro sociální práci vlastně jakousi teoretickou oporou a je chápána jako akademičtější.“

Mühlpachr (2004, s. 44-45) uvádí, že „názory na vztah sociální pedagogiky a sociální práce lze shrnout do následujících aspektů:

- a) **identita** - sociální pedagogika a sociální práce mají stejný cíl – pomoci k tomu, aby si člověk pomohl sám,
- b) **neslučitelnost** - sociální práce je součástí výchovy, ale nachází se v mimopedagogické oblasti,
- c) **zdůraznění** - sociální pedagogika a sociální práce obsahují společný pojem POMOC,
- d) **konvergence** - sociální práce a sociální pedagogika směřují k jednomu jednotnému funkčnímu systému sociální pomoci.“

Sociální práce je také využívána při řešení sociálních událostí v systému pomoci v hmotné nouzi, přestože pojem „sociální práce“ zákon. č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi neobsahuje. Z díky některých jeho ustanovení je však využití postupů a metod sociální práce nezbytné. Současná situace ve společnosti si proto vyžaduje individuální přístup při řešení jednotlivých sociálních událostí. (Niederle, 2009, s. 53)

Z principů sociální práce vycházejí i zaměstnanci orgánů pomoci v hmotné nouzi při plnění svých povinností. Obecné zásady etiky sociální práce a dodržování postupů při pomoci a podpoře osob v hmotné nouzi jsou obsaženy v § 64 zák. č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Sociální práce je při pomoci v hmotné nouzi využívána především v rámci individuálního přístupu k řešení obtížných sociálních situací jednotlivých osob i osob, které jsou společně posuzovány. Dle Becka (2012, s. 139) v systému pomoci v hmotné nouzi však nejde sociální práci zúžit pouze na provádění sociálního šetření a na administrativní posuzování stavu hmotné nouze osoby. „Pro účely zákona se vychází z definice sociální práce přijaté na Generálním shromáždění Mezinárodní federace sociálních pracovníků v Montrealu v červenci roku 2000: „Sociální práce podporuje sociální změnu řešení problémů v mezilidských vztazích a posílení a osvobození lidí za účelem naplnění jejich osobního blaha. Užívajíc teorii lidského chování a sociálních systémů, sociální práce zasahuje tam, kde se lidé dostávají do kontaktu se svým prostředím. Pro sociální práci jsou klíčové principy lidských práv a společenské spravedlnosti.“ (Beck, 2012, s. 139)

Sociální práce i praktický přístup je v systému pomoci v hmotné nouzi využíván zejména s ohledem na potřeby osob, které dlouhodobě setrvávají ve stavu hmotné nouze a také osob, které jsou hmotnou nouzí aktuálně ohroženy. S ohledem na odlišnosti sociálních situací jednotlivých osob, které se nacházejí v hmotné nouzi, lze při hledání nejvhodnější formy pomoci, postupovat podle obecně stanovených časových úseků neboli etap. Konkrétně se jedná o tyto etapy:

1) Etapa sociální evidence - jedná se o etapu, v níž je sociálními pracovníky poskytováno osobě, příp. osobám, které tvoří okruh společně posuzovaných osob, základní sociální poradenství a v případě zjištění potřeby pomoci, následuje k těmto osobám získávání anamnestických údajů. Poskytování základního sociálního poradenství osobám, které se ocitly v obtížné sociální situaci je pracovníky poskytováno zpravidla rozhovory s těmito osobami, převážně jde o rozhovor řízený. V rámci rozhovoru se doplňují potřebná vysvětlení a otázky jsou zaměřené na bližší charakteristiku jejich obtížné sociální situace. Z průběhu rozhovoru může vyplynout, že osoba potřebuje jinou než materiální pomoc, proto musí být pracovníci poskytující základní sociální poradenství obeznámeni i s možnostmi další pomoci prostřednictvím sociálních služeb nebo odborných pracovišť, jako jsou například poradny, zdravotnická zařízení apod. Součástí základního sociálního poradenství je nejen vysvětlení postupu při uplatnění nároku na dávku, ale také pomoc s vyplněním příslušných tiskopisů. Po prvním kontaktu s osobou žádající o pomoc prostřednictvím některé z dávek pomoci v hmotné nouzi je třeba v rámci sociální anamnézy nashromáždit potřebné informace. Ke kontaktu pracovníků s osobami žádajícími o pomoc při řešení jejich obtížné sociální situace dochází v prostorách orgánů pomoci v hmotné nouzi či obecním úřadu, ale i v jejich bydlišti, čemuž je v rámci sociálního šetření anebo v rámci výkonu sociální práce věnována zvláštní pozornost. Forma návštěvy sociálního pracovníka v bydlišti osoby se neprovádí pouze u osob, které nově žádají o dávku pomoci v hmotné nouzi, ale také u osob, které v situaci hmotné nouze setrvávají z objektivních či subjektivních důvodů. V rámci sociální práce, při které je prováděno sociální šetření je nutno odlišit sociální šetření od sociálního šetření obecného, sloužícího jen pro ověření údajů. V rámci sociálního šetření, při kterém dochází k zhodnocení sociální situace

osoby se posuzují sociální poměry, zejména vztahy v rodině, ale i k jejímu širšímu sociálnímu okolí. Informace získané při takovém šetření nejsou výchozí pro dávkové účely, ale hlavně pro sociální práci. Sociální šetření přitom nelze brát jako jednorázovou záležitost, ale v jeho rámci se doporučují opatření a postupy k řešení nepříznivé sociální situace osoby, která se dlouhodobě nachází v hmotné nouzi. Hlavním účelem je navázání vzájemné důvěry mezi osobou v hmotné nouzi a sociálním pracovníkem, který se snaží hledat optimální řešení, jak nepříznivou sociální situaci osoby ukončit nebo alespoň zmírnit.

2) Etapa diagnostická – jedná se o etapu, ve které se v rámci sociální práce s osobou, která se nachází v nepříznivé sociální situaci, zjišťují příčiny vzniku této nepříznivé situace. V této etapě jde o stanovení sociální diagnózy a to na základě údajů, které byly získány v rámci etapy sociální evidence. Zejména je nutno rozlišit, zda se jedná o krátkodobou či dlouhodobou situaci hmotné nouze osoby, což je možno učinit na základě správné identifikace sociálního problému osoby.

3) Etapa navrhování řešení a plán sociální terapie – jedná se o etapu, v níž na základě analýzy získaných anamnestických údajů k osobě a zjištění příčin vzniku stavu hmotné nouze, je navrženo řešení nepříznivé sociální situace osoby. Při navrhování řešení této situace je vhodné využít různá alternativní řešení. Navrhovaná řešení však musí být přijatelná i pro osobu v hmotné nouzi. Podmínkou pro naplnění požadavku je aktivní přístup osoby k navrhovanému řešení, pasivní přístup osoby nelze připustit. Je potřebné vytvořit dostatečný prostor pro její samostatné rozhodování. Navrhovaná řešení, případně sociální terapie, se mohou lišit a to v závislosti na délce setrvání osoby ve stavu hmotné nouze. U klientů přetrvávajících dlouhodobě v hmotné nouzi se ukazuje potřeba dodržování pevně stanoveného řádu. Účinnou metodou je vedení deníku, kde se zaznamenávají úkoly na zlepšení příjmové situace, termíny apod. Součástí sociální práce je hledání možností, jak u osob v hmotné nouzi řešit otázku zadluženosti, což je v dnešní době v sociální práci s těmito osobami standardem.

4) Etapa sociální terapie a výchovného působení – jedná se o etapu, ve které dochází k praktické realizaci jednotlivých řešení, které byly mezi osobou v hmotné nouzi a sociálním pracovníkem dohodnuty. V rámci této etapy je možno

využít i služeb dalších odborníků, přesto je úloha sociálního pracovníka nezastupitelná. Sociální pracovník může u osob, které mají problémy s komunikací působit i jako zprostředkovatel při vyřizování každodenních záležitostí.

5) Etapa ověřování výsledků – jedná se o etapu, ve které se hodnotí výsledky působení na osobu dlouhodobě setrvávající v hmotné nouzi. Pokud z výsledku vyplyne, že zvolený postup nebyl účinný, je nezbytné zvolit pro osobu jinou formu pomoci. Ověřování výsledků se provádí ve spolupráci s osobou, které je pomoc poskytována. Zhodnocení účinnosti přijatých opatření se doporučuje i u osob, které jsou ve stavu hmotné nouze krátkodobě. V rámci této etapy je vhodné, aby sociální pracovníci u vybraných případů zpracovali kasuistiku, která následně může být použita při pomoci osobě, která se dostane do obdobné nepříznivé sociální situace. Existují i případy, kdy pomoc osobě v hmotné nouzi řeší její situaci pouze částečně nebo vůbec. V takovém případě se stává kasuistická studie významným informačním zdrojem a přispívá k zefektivnění další sociální práce s osobami, které se dostaly do stavu hmotné nouze. (Beck, 2012, s. 141-148)

Při sociální práci s osobami v hmotné nouzi je nezbytné dodržovat zásady etiky sociální práce a pravidla etického chování, které jsou obsaženy v etickém kodexu.

3.1 Etika sociální práce

Matoušek (2003a, s. 62) etiku sociální práce definuje jako „soubor mravních zásad, které by měl pracovník v sociálních službách dodržovat. V současnosti je v západních zemích formalizován do podoby kodifikovaných pravidel (standardů) schválených profesní komorou či jinou reprezentativní národní asociací sociálních pracovníků.“

Podle Matouška (2003, s. 33) jsou v sociální práci důležité také hodnoty, které určují povahu sociální práce i povahu vztahu mezi sociálním pracovníkem a klientem, kolegy a širší společností. Hodnoty mají vliv na to, jakou metodu práce sociální pracovník použije a současně jsou také klíčové při řešení etických

dilemat. Z historického pohledu vyplývá, že obecné hodnoty se nemění, mění se však důraz na ně kladený.

Veškeré postupy sociální práce s osobami v hmotné nouzi podléhají etickým principům, které jsou obsaženy v Etickém kodexu sociálních pracovníků České republiky. Tak jako v jiných oblastech jde především o ochranu práv a zájmů osob. (Beck, 2012, s. 148)

Dle Matouška (2003, s. 42) „etický kodex sociálních pracovníků ČR vyjadřuje respekt ke klientům a jejich sebeurčení především tím, že staví na hodnotách lidských práv, jedinečnosti člověka, potřebě seberealizace klienta, vedení klienta k vlastní odpovědnosti, hledání možností, jak klienta zapojit do řešení problému, apod.“

Při výkonu sociální práce usnadňuje rozhodování sociálnímu pracovníkovi znalost etických teorií, základních hodnot profese a etického kodexu a především znalost sebe samého. (Matoušek, 2003, s. 26)

Podobný názor zastává i Kopřiva (2006, s. 14), podle kterého je hlavním nástrojem sociálního pracovníka jeho osobnost.

3.2 Osobnost sociálního pracovníka a jeho kompetence

Kraus (2001, s. 178) uvádí, že na sociálních pracovnících si klienti nejvíce cení osobnostní vlastnosti projevující se v sociálním styku, mezi které patří empatie, náklonnost, trpělivost, vlídnost, tedy vlastnosti, které bývají označovány jako sociální kompetence. Tyto kompetence však musí být trvalou složkou pracovníkovi osobnosti.

„Ideálním pracovníkem pomáhající profese je prosociálně orientovaná zralá osobnost, vědomá si svého životního směřování, s příznivým a realistickým sebepojetím, osobnost bez neurotických či psychopatických rysů, s předpoklady sebereflexe vlastního rozhodování, jednání i emocí, otevřená podnětům, ochotná se sebevzdělávat i procházet pravidelnými supervizemi. Osobnost vědomá si zavazujícího étosu pomáhající profese a řady norem, jež je při jejím výkonu nutno dodržovat.“ (Kraus, 2001, s. 178)

Mezi obecné předpoklady a dovednosti sociálního pracovníka podle Matouška (2003, s. 52-54) patří:

Zdatnost a inteligence – udržování fyzické kondice a obohacování svých znalostí.

Přitažlivost – je dána nejen fyzickým vzhledem, ale také odborností a pověstí.

Důvěryhodnost – k důvěryhodnosti pracovníka přispívá diskrétnost, spolehlivost, využívání moci a porozumění.

Komunikační dovednosti – jsou základním prostředkem pro navázání vztahu s klientem a řešení jeho problému.

Empatie – forma lidské komunikace, která v sobě zahrnuje naslouchání, porozumění a sdělování porozumění.

3.3 Náplň práce sociálního pracovníka

V souvislosti s osobností sociálního pracovníka a kompetencemi je nutno uvést náplň jeho práce. Ta je vymezena v § 109 a § 110 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který stanoví, že „sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb. Předpokladem k výkonu povolání sociálního pracovníka je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle tohoto zákona.“

V této kapitole, která byla věnována sociální práci, jsme si přiblížili, čím se sociální práce zabývá, vymezili jsme si její cíle a rozebrali jsme si i jednotlivé etapy sociální práce v rámci pomoci v hmotné nouzi. Současně jsme si také vysvětlili, že postupy sociální práce podléhají etickým principům, přičemž významnou roli v sociální práci mají také hodnoty. Zmínili jsme vlastnosti

sociálního pracovníka, mezi které patří empatie, náklonnost, trpělivost a vlídnost. Na závěr jsme se věnovali i náplni práce sociálního pracovníka a to zejména jejímu právnímu vymezení.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODIKA VÝZKUMU

V úvodu praktické části bakalářské práce bude vymezen výzkumný problém, který tvoří výchozí bod pro stanovení cíle výzkumu a vytvoření výzkumných otázek. Naším záměrem bude popsat a prozkoumat předmět výzkumného problému.

4.1 Příprava výzkumu

Výzkumnému projektu a jeho realizaci nejprve předcházela příprava, jejíž součástí bylo jak zjišťování informací k výzkumnému problému, tak výběr a nastudování odborné literatury, která se k výzkumnému problému vztahuje.

Oblastí výzkumného problému je pohled pracovníků úřadu práce na doplatek na bydlení, podmínky jeho přiznávání a proces výplaty.

Aby mohlo dojít k naplnění výzkumného cíle, následovalo studium metodologie, na základě kterého byla zvolena metoda kvalitativního přístupu, která nám umožnila vyhodnotit získaná data co nejpřesněji.

4.2 Výzkumný problém

Bakalářská práce je zaměřena na aktuální téma, kterým je jeden z diskutovaných fenoménů současnosti – doplatek na bydlení, který je v systému sociálního zabezpečení České republiky součástí pomoci v hmotné nouzi.

S ohledem na zvolené téma bakalářské práce byl stanoven hlavní výzkumný problém:

„Doplatek na bydlení pohledem pracovníků úřadu práce“

4.3 Cílem výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je popsat, jak je pracovníky Úřadu práce ve Zlínském kraji v systému sociálního zabezpečení České republiky vnímán doplatek na bydlení.

Díličními cíly je odkrýt, jak jsou pracovníky Úřadu práce ve Zlínském kraji vnímány:

- podmínky procesu přiznávání doplatku na bydlení,
- podmínky procesu výplaty doplatku na bydlení.

Výsledky výzkumu představí širokou škálu poznatků v oblasti čerpání doplatku na bydlení z pohledu pracovníků Úřadu práce ve Zlínském kraji a mohou tak být využity jako podklad pro vytvoření vhodných opatření, která přispějí k řešení problematiky doplatku na bydlení.

4.4 Výzkumné otázky

- 1) Jak je pracovníky Úřadu práce ve Zlínském kraji vnímán doplatek na bydlení?
- 2) Jak jsou pracovníky Úřadu práce ve Zlínském kraji vnímány podmínky procesu přiznávání doplatku na bydlení?
- 3) Jak jsou pracovníky Úřadu práce ve Zlínském kraji vnímány podmínky procesu výplaty doplatku na bydlení?

4.5 Druh výzkumu

Pro realizaci výzkumu byla zvolena metoda kvalitativního přístupu, která nám umožní zkoumaný problém objektivně zachytit a získaná data vyhodnotit co nejpřesněji.

Metoda kvalitativního výzkumu je využívána především v těch případech, kdy se výsledku výzkumu nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Uvedená metoda je také používána pokud je potřeba odhalit podstatu něčích zkušeností se zkoumanou problematikou. (Strauss, 1999, s.10-11)

Podstatě humanitního a sociálního výzkumu se věnuje také Kraus (2008, s. 27), který uvádí, že „centrem pozornosti je v každém případě člověk, lidé, a proto je třeba reflektovat humanistický přístup ke zkoumání, který je již svým základním založením blízký právě takovým oborům, jako je sociální pedagogika nebo sociální práce.“

S ohledem na povahu zkoumaného problému a stanovené cíle, byl ke sběru dat zvolen polostrukturovaný rozhovor.

Dle Švaříčka (2007, s. 13) je cílem polostrukturovaného rozhovoru získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu.

4.6 Výzkumný soubor

Základní soubor výzkumu je tvořen pracovníky úřadů práce. Respondenti pro výzkum byli zvoleni na základě záměrného výběru ze základního souboru a ten je tvořen pracovníky Úřadu práce ve Zlínském kraji, kteří pracují na oddělení hmotné nouze.

Výzkumný soubor tvoří celkem 5 respondentů z toho 4 ženy a 1 muž. Všichni respondenti denně přicházejí do styku s osobami v hmotné nouzi a v tomto směru mají různou délku praxe, čímž splňují požadovaná kritéria. Lze tak očekávat, že respondenti podají komplexní a kvalifikované informace o zkoumaném problému.

Základní informace o výzkumném vzorku jsme pro lepší orientaci uvedli do tabulky č. 1.

Tabulka č. 1. Základní údaje o výzkumném vzorku

Respondent	Pohlaví	Vzdělání	Délka praxe
R 1	žena	VŠ	3
R 2	žena	VŠ	2
R 3	muž	VŠ	2
R 4	žena	VŠ	5
R 5	žena	VŠ	4

4.7 Realizace výzkumu

Vzhledem k přímým vazbám na velkou část pracovníků Úřadu práce ve Zlínském kraji jsme mohli jednotlivé respondenty oslovit s žádostí o rozhovor osobně.

S žádostí o rozhovor byli respondenti osloveni v průběhu ledna 2015. Celkem bylo osloveno 5 respondentů, kteří byli nejdříve seznámeni s předmětem

zkoumaného problému a postupem realizace výzkumu. Všichni oslovení respondenti se mohli dobrovolně rozhodnout, zda se výzkumu zúčastní či nikoli. Poté, co byli respondenti s podmínkami seznámeni, všichni s rozhovorem souhlasili.

Sběr dat byl proveden již zmíněnou metodou polostrukturovaného rozhovoru a byl realizován v období od 10.2.2015 do 26.3.2015. Jednotlivé rozhovory trvaly v rozmezí od 20 do 40 minut.

Před uskutečněním jednotlivých rozhovorů byli respondenti vždy telefonicky kontaktováni, kdy s nimi byl domluven termín, čas a místo realizace.

Všechny rozhovory se uskutečnily v kancelářích respondentů tak, aby jejich průběh nebyl ničím rušen a s jejich souhlasem byl pořízen zvukový záznam na diktafon.

Před realizací samotného rozhovoru byli respondenti opětovně seznámeni s tématem bakalářské práce, výzkumným problémem, cílem výzkumu, jaké metody budou v práci použity a co bude výsledkem výzkumu. Současně byli respondenti ujištěni, že rozhovory budou použity pouze pro účely této bakalářské práce a oni zůstanou v anonymitě.

K realizaci rozhovorů jsme si předem připravili orientační schéma otázek, podle kterého jsme postupovali. Orientační schéma otázek nám umožnilo získat základní informace o zkoumaném problému, na které jsme poté navazovali doplňujícími otázkami tak, abychom mohli zkoumaný problém prozkoumat do hloubky.

Abychom mohli získaná data co nejpřesněji vyhodnotit, provedli jsme ze zvukové nahrávky transkripci.

5 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ

V této kapitole se budeme zabývat analýzou informací, které jsme získali prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivými respondenty. Získaná data jsme zpracovávali pomocí metody otevřeného kódování. Podstatou otevřeného kódování bylo v prepisech rozhovorů najít shodné významové jednotky, ze kterých jsme vytvořili jednotlivé kódy a tyto jsme následně podle vzájemné podobnosti přiřadili ke kategoriím.

Pro lepší přehled jsme vytvořené kategorie a jejich kódy zpracovali do níže uvedeného schématu.

Obrázek č. 1. Schéma kategorií a kódů

5.1 Doplatek na bydlení má svou roli

První kategorii tvoří čtyři kódy: forma pomoci, role pracovníků úřadu práce, způsob výplaty dávky je individuální, zpřísnění podmínek a sloučení dávek.

5.1.1 Forma pomoci

Můžeme konstatovat, že respondenty je pomoc osobám v hmotné nouzi ve formě doplatku na bydlení vnímána jako potřebná.

Potřebu uvedené dávky respondenti odůvodňují zejména tím, že každý člověk se může setkat se sociálně nepříznivou situací a doplatek na bydlení je tak jednou z dávek, která může člověku pomoci takovou situaci řešit.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„Doplatek na bydlení samozřejmě musí existovat. Zrušen být nemůže. Prostě pro nejslabší občany, kteří jsou v hmotné nouzi, ať již svoji vinou nebo ne svoji vinou....“

Respondent R2

„... doplatek na bydlení je jakožto dávka určitě potřebná, neboť lidé se můžou často ocitnout v situaci, kdy nemají na úhradu těchto nákladů z jakýchkoliv důvodů.“

Respondent R3

„... doplatek na bydlení má své opodstatnění. Je to dávka, která určitě pomáhá spoustě lidí k tomu, aby neskončili na ulici jako osoby bez přístřeší.“

Respondent R4

„...doplatek na bydlení, jako i ostatní dávky v systému pomoci v hmotné nouzi, jsou rozhodně potřebné. Doplatek na bydlení pomáhá lidem řešit jejich nepříznivou situaci v souvislosti s bydlením.“

Respondent R5

„Doplatek na bydlení řeší osobám v hmotné nouzi bydlení, tak je určitě potřeba. Bydlení je základ a je potřeba ho zajistit každému, kdo se dostane do hmotné nouze.“

5.1.2 Role pracovníků úřadu práce

Respondenti svou roli v systému pomoci v hmotné nouzi vnímají tak, že jsou zprostředkovateli pomoci pro osoby v hmotné nouzi, kterým pomáhají s jejich nepříznivou sociální situací.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R4

„...osobám pomáhám řešit jejich situaci, konkrétně tedy jejich bydlení. Snažím se jim pomoci, pokud jsou opravdu v hmotné nouzi a vyřešit jim jejich bydlení.“

Respondent R5

„...pomáhám lidem zajistit bydlení, když jsou v hmotné nouzi. Prakticky se jim snažím pomoci.“

5.1.3 Způsob výplaty dávky je individuální

Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že forma výplaty doplatku na bydlení je možná dvěma způsoby. Buďto přímo ubytovatelé na účet nebo složenkou osobě, která si těmito finančními prostředky ubytování musí uhradit sama.

Na formu výplaty uvedené dávky složenkou mají respondenti dva úhly pohledu.

Z jejich prvního úhlu pohledu je výplata dávky složenkou značně riziková, neboť některé osoby nejsou schopny s penězi hospodařit. V některých případech může podle respondentů uvedená forma výplaty prohlubovat i jejich patologické jevy.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R2

„...co se týče samotného procesu výplaty této dávky, tak proces výplaty může probíhat dvojitou formou a buď přímo jakoby k rukám žadatele nebo na účet pronajímatele bytu nebo ubytovatelé v rámci ubytoven. Pokud se jedná o klienta,

který trpí nějakou závislostí nebo je postižen nějakým jiným patologickým jevem, může tento doplatek na bydlení použít k jinému účelu, než ke kterému je určen.“

Respondent R3

„...s tou výplatou je to individuální, neklonil bych se k žádné z možností. Některým klientům je lepší, protože jsou třeba alkoholici nebo gamblerři, ty peníze poslat třeba na účet ubytovny, aby aspoň měli kde bydlet, kde složit hlavu, protože, kdybychom jim to vyplatili v hotovosti nebo složenkou, tak by je v několika hodinách nebo dnech propili nebo proházeli do automatu.“

Respondent R4

„...je tedy lepší, aby dávku úřad práce vyplácel přímo osobě, která poskytuje ubytování a nedávat peníze přímo lidem do ruky a tím je podporovat ještě v jejich závislosti.“

Respondent R5

„Podle mě je lepší výplata přímo ubytovateli, aby se naši klienti nedostali přes složenku k penězům. Mohli by je třeba propít nebo prohrát v automatech.“

Z jejich druhého úhlu pohledu by uvedená forma výplaty vedla osoby k návyku určité zodpovědnosti, že peníze vybrané prostřednictvím složenky, budou skutečně použity na úhradu jejich bydlení.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R3

„Na druhou stranu si myslím, že je potřeba lidi vést k zodpovědnosti, aby se naučili hospodařit, přece jsou to dospělí svéprávní lidé, ale říkám, je to hodně individuální. Není na toto jednoduchá odpověď a jednoznačná.“

Respondent R5

„Na druhou stranu by se mohly osoby naučit s penězi hospodařit....“

5.1.4 Zpřísnění podmínek a sloučení dávek

Jak jsme již zjistili, všichni respondenti se shodují na tom, že doplatek na bydlení, jakožto dávka pomoci v hmotné nouzi, je potřeba. Přesto někteří zastávají

názor, že osoby si na uvedenou dávku již natolik zvykly, že ji berou jako samozřejmost.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R3

„...když jednou k té dávce přijdou a je jim přiznána, tak si vždycky nějakým způsobem tu dávku udrží.“

Respondent R4

„Tato druhá sorta lidí si na dávky dost zvykla a běda, jestli jim na ně šáhnete. To se začnou dívat věci.“

Respondent R5

„...dávku berou jako hotovou věc. Nedej bože, když jim při sociálním šetření sdělíte, že máte nějaké pochybnosti o odůvodněnosti.“

Možným řešením uvedeného negativního jevu je z pohledu respondentů zpřísnění podmínek přiznávání uvedené dávky a zavedení povinných veřejně prospěšných prací.

Zpřísnění podmínek vidí zejména v ohraničení doby výplaty této dávky tak, aby si osoby uvědomily, že po uplynutí určité doby, jim nebude dávka již vyplácena.

Respondenti se domnívají, že uvedená opatření by mohla osoby více motivovat k tomu, aby si hledaly práci a současně by je vedla k určitým pracovním návykům.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R3

„Teď se nám trochu zpřísnily podmínky nebo upravily podmínky poskytování doplatku na bydlení, ale já osobně bych zašel ještě dál a ještě víc bych omezil podmínky využívání dávek v hmotné nouzi obecně. Takže samozřejmě i toho doplatku na bydlení.“

„...poskytovat dávku hmotné nouzi pouze po určitou dobu.“

„...si myslím, že by byla dobrá veřejná služba, která fungovala před několika lety. Myslím si, že to bylo v pohodě, v pořádku takové opatření. Ten člověk získal nějaký pracovní návyk, musel pro to něco udělat.“

„...měl by na sobě pracovat a měl by mít snahu najít si práci a nějakým způsobem fungovat.“

„...minimálně by se nám ti lidé nerozmyslí a nějakým způsobem by byli aktivizováni. Jo, a to souvisí i s tím získat pracovní návyky...“

Respondent R4

„Trochu bych asi přitvrdila, protože často mám pocit, že osoby nehledají cestu jak z nepříznivé situace ven, ale hledají cestu, jak dostat dávku a jak dostat z dávek co nejvíc.“

„Omezila bych i dobu vyplácení dávky.“

„...bych také zavedla pro osoby, které jsou dlouhodobě na dávkách alespoň veřejně prospěšné práce. Vedlo by to u nich alespoň k pracovním návykům...“

Respondent R5

„...zprísnila podmínky vyplácení dávek a to i doplatku na bydlení.“

„Když by aspoň pár hodin týdně někde uklízeli nebo ti vzdělanější by mohli vypomáhat třeba někde na úřadech. Jasně, musela by zde být nějaká ochranná doba, ale rozhodně ne delší než půl roku nebo maximálně rok.“

Mimo zpřísnění podmínek výplaty doplatku na bydlení respondenti také poukazují na skutečnost, že problematiku bydlení řeší také příspěvek na bydlení.

Z pohledu respondentů by mohly být tyto dvě dávky sloučeny.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R2

„...dávka by měla být vyplácena pouze jakoby jedna jediná forma, kdežto u nás se vyskytují dvě tyto formy. Mělo by to prostě řešit jen jedno oddělení.“

Respondent R4

„Bydlení třeba řeší příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení. Dávky bych sloučila, pokud by to tedy šlo.“

Respondent R5

„Bydlení řeší také ale příspěvek na bydlení. Zaslechla jsem, že se tyto dvě dávky ale mají slučovat v jednu, což si myslím, že je dobré. Bude lepší, když se to bude řešit na jednom oddělení.“

5.2 Svůj svého si hledá (stejně osudy, stejné ubytovny...)

Druhou kategorii tvoří pět kódů: shodné patologické jevy, zdravotně znevýhodnění, senioři, různá etnika, shodná ubytovna.

5.2.1 Shodné patologické jevy

Z pohledu respondentů je mezi osobami, které využívají doplatku na bydlení mnoho osob se shodnými patologickými jevy, jako je závislost na drogách, alkoholu nebo výherních automatech.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„...nám tady vzniká skupina občanů, kteří jsou mladí, nemají žádné pracovní návyky, nedokončili z velké části ani střední odborné školy a mají kázeňské problémy, nerozumí si se svojí rodinou, berou drogy, alkohol.“

„Teď je takové zajímavé, že po ubytovnách se zdržují podle zájmů, na určitých ubytovnách bydlí senioři alkoholici, na další bydlí feťáci, na další bydlí takové sbíraníky, tam je to i jiná trestná činnost...“

Respondent R2

„...sociálně nepřizpůsobivé, zde patří samozřejmě kriminálně závadové osoby, osoby závislé na návykových látkách...“

Respondent R4

„Často se totiž jedná o osoby závislé na alkoholu nebo drogách i chronické hráče...“

5.2.2 Zdravotně znevýhodnění

Další skupinou, která podle respondentů využívá doplatku na bydlení, jsou zdravotně znevýhodněné osoby.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„...vím, že jsou tam ubytovaní lidé, kteří mají kontraindikace...“

Respondent R2

„možná zde můžeme zařadit i nějak zdravotně znevýhodněné osoby, které nemůžou využívat vlastně zařízení sociálních služeb...“

Respondent R4

„Výjimkou nejsou ani osoby s nějakým handikepem.“

5.2.3 Senioři

Respondenti vnímají, že nemalou skupinu využívající doplatku na bydlení tvoří také senioři.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„...my teď zjišťujeme, že senioři jsou ubytovaní tam, tam, tam...“

Respondent R5

„...nejedná se to těch ubytoven, kde bydlí převážně senioři.“

5.2.4 Různá etnika

Významnou část osob, které z pohledu respondentů využívají doplatku na bydlení, tvoří také různé etnické skupiny.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„...se zdržují lidi podle svého etnika, když tam jsou romové, tak tam bydlí romové nebo podle svých zájmů.“

Respondent R4

„Určitou skupinu tvoří také romové, kteří drží pospolu a prakticky se drží na stejné ubytovně.“

5.2.5 Shodná ubytovna

V souvislosti se zmiňovanými patologickými jevy, zdravotním znevýhodněním, věkem či etnikem, respondenti registrují, že v současné době dochází k jakési kategorizaci ubytoven. Z jejich pohledu si v současné době osoby vybírají ubytovnu podle toho, do které skupiny patří.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„...na jedné ubytovně je to zase TOP v tom dobrém slova smyslu, zde je zachována určitá úroveň...“

Respondent R3

„...jsou ubytovny a jsou ubytovny. Jsou ubytovny, na kterých prostě většina lidí jsou bezproblémových řekněme a jsou ubytovny, na kterých bydlí alkoholici, gambleři, narkomani atd.“

Respondent R4

„...jsou tady také ubytovny, kde máte skoro strach vstoupit, protože tam bydlí sami feťáci a alkoholici. Žádného slušného člověka tam mezi ně nenastěhujete, ten by tam bydlet nešel. Feťákům a alkoholikům je to jedno, ti jsou naopak rádi, že jsou spolu. Naopak jsou ale také ubytovny, kde je radost chodit. Tady musím zmínit spíše ty starší osoby.“

Respondent R5

„To jsou spíše ty horší ubytovny, kde slušný člověk nebydlí. Myslím ty, kde bydlí nepřizpůsobiví, feťáci, alkoholici a mnohdy i romové.“

Uvedený jev respondenti vnímají jako možné riziko, zejména u osob s patologickými jevy, neboť větší soustředění těchto osob na jedné ubytovně může z jejich pohledu vést k prohlubování patologických jevů.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„Na ubytovně se z pohledu mého jejich kázeňské problémy jenom zhorší, protože v té skupině je obrovská síla a víceméně ty patologické jevy jsou ještě zhoršeny.“

Respondent R4

„Stávají se pak ještě více závislími.“

5.3 Hra na policii a zloděje

Třetí kategorii tvoří tři kódy: nezbytný proces, ataky ze strany žadatelů o dávku, zneužívání doplatku na bydlení a současně příspěvku na živobytí.

5.3.1 Nezbytný proces

V rámci přiznání dávky doplatku na bydlení je nutno věnovat pozornost také sociálnímu šetření, které je jednou z podmínek pro její přiznání. Sociální šetření je prováděno v rámci sociální práce, které jsme se věnovali již v teoretické části této práce.

Respondenty je sociální šetření vnímáno jako nejsložitější proces, který přiznávání dávky doplatku na bydlení provází.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„...a teď to důležité sociální šetření a bez sociálního šetření nelze přiznat dávku...“

„...klient je v tuto chvíli řádně podchycen, je zmapována jeho situace...“

Respondent R2

„Proces přiznávání doplatku na bydlení jako takový to proces asi nic pozitivního pro pracovníka jakoby nic nepřináší, naopak je to stresující a náročný proces...“

Respondent R3

„...je samozřejmě potřeba provést sociální šetření. Teď to sociální šetření je takové úskalí, se kterým my se v tomto procesu setkáváme...“

„Je to to nejtěžší na tom procesu přiznávání té dávky nějakým způsobem posoudit, jestli ten člověk na té ubytovně nebo v tom bytě bydlí s kým tam bydlí, tzn. posoudit ten okruh společně posuzovaných osob a zda-li je vůbec oprávněný...“

Respondent R4

„Sociální šetření je podle mě asi to nejdůležitější, protože tady můžeme zjistit, jestli vyplacení dávky je skutečně odůvodněné.“

Respondent R5

„Proces přiznávání doplatku na bydlení je náročný. Musí se tam provádět sociální šetření...“

Uvedený proces respondenti chápou jako přímý výkon sociální práce, pomocí které mohou posoudit potřebnost doplatku na bydlení. Podle respondentů by právě sociálnímu šetření měl být kladen největší význam.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„Musí být proveden i výkon nějaké té sociální práce...“

Respondent R3

„...je náš jediný nástroj, jak se dopátrat pravdy, jo? Jestli ten člověk má nárok nebo nemá nárok.“

Respondent R4

„Přesvědčuji se o tom při sociálním šetření, což je vlastně přímý výkon sociální práce.“

Respondent R5

„...jsme pak schopni kompetentně rozhodnout, zda dávku vyplatit nebo ne.“

5.3.2 Ataky ze strany žadatelů o dávku

Respondenti zmiňují, že ve snaze provádět důsledně sociální šetření jsou ze strany žadatelů o dávku doplatek na bydlení často verbálně napadáni.

Verbální ataky ze strany žadatelů tak u nich vyvolávají nepříjemný pocit a obavu, že verbální napadání přejde do napadení fyzického.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„...víceméně toto přináší i osobní statečnost pracovníc, protože když já půjdu do řešení nějakého takového negativního zjištění, tak každý se brání jakýmikoliv způsoby, takže víceméně toto pak spouští lavinu stížností na sociálního pracovníka, anonymních podání a v tu chvíli pracovník vlastně zvažuje, jestli mu za to stojí se vystavovat až takovému nebezpečí...“

Respondent R2

„Může se setkávat také s různými ataky ze strany klienta...“

Respondent R4

„Mnohdy nás také začnou verbálně napadat, tak si musíme sjednat pořádek. Nic příjemného to ale není.“

Respondent R5

„Pak jsou na nás i sprostí..“

5.3.3 Zneužívání doplatku na bydlení a současně příspěvku na živobytí

Z jednotlivých rozhovorů s respondenty vyplývá, že se všichni v rámci své práce již setkali se zneužíváním doplatku na bydlení a současně také se zneužíváním příspěvku na živobytí.

Respondenty je zneužívání vnímáno jako fakt, který nejsou schopni nikterak dokázat a to ani za předpokladu důsledně provedeného sociálního šetření.

Významnou roli u zneužívání doplatku na bydlení přikládají respondenti také příspěvku na živobytí, který s doplatkem na bydlení úzce souvisí.

Z pohledu respondentů je právě snaha o dosažení příspěvku na živobytí ve výši 3 410 Kč tím hlavním důvodem zneužívání obou dávek.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„My to pošleme buď ubytovně nebo tomu klientovi a on tak, aby se dostal k tomu 3 410 Kč, příspěvku na živobytí, tak to rád dá. Tak, aby nedlužil a on má více méně kapesné 3 410 Kč měsíčně.“

„Oni musejí mít ty svoje 3 410 Kč. Oni ví, že aspoň na toto se musí dostat, aby... Oni ví, že už z toho systému víc nedostanou, toto je jejich alfa omega. To je ta příčina, příspěvek na živobytí 3 410 Kč. Oni jinak neuvažují.“

„Oni přesně ví v tuto chvíli, jak úřad práce funguje. Přesně ví, jak fungují městské úřady, sociální úřady. Oni naše metody znají. Oni ví naprosto přesně, že já se zaměřuji na to na to a na to.“

Respondent R2

„...samozřejmě se bohužel vyskytují takoví jedinci, kteří ho zneužívají...“

„...se tak dostává k dávkám hmotné nouze, kdy je mu vyplácena dávka příspěvek na živobytí 3 410 Kč a tím pádem i ubytovatel z toho má zisk...“

„Příčina toho zneužívání toho doplatku na bydlení je právě v tom, že ten dotyčný se snaží dosáhnout té částky doplatku na živobytí 3 410 Kč...“

„...nejsme schopni zajistit v rámci toho šetření tu skutečnost, že se dotyčný opravdu zdržuje v tom místě, ve kterém má, na které je vlastně ta dávka poskytována.“

Respondent R3

„...příčina je hlavně v tom, že se lidi chtěli dostat k dávce příspěvku na živobytí...“

„Já nejsem policajt, abych to dokázal a ani policajt by s tím nic neudělal.“

Respondent R4

„Samozřejmě, že jsem se s tím již setkala. Řešila to i policie. My totiž nejsme schopni zneužívání dokázat.“

„...osoby se chtějí pomocí doplatku na bydlení dostat k příspěvku na živobytí...“

Respondent R5

„O tom, že je doplatek na bydlení zneužíván se dost mluvilo a pořád mluví. Já jsem se s tím setkala pouze tak, že se to řešilo u nás na oddělení. Ne však u mého klienta. Víím, že se tehdy těžko dokazovalo...“

„Snažili jsme se to dokázat důsledným sociálním šetřením, ale moc se to nedařilo. Dávku tak úřad práce i přes sociální šetření nakonec vyplatil.“

„To je právě ten příspěvek na živobytí, který je provázán s doplatkem na bydlení. Ti, co dávku zneužívají, se chtějí dostat k příspěvku na živobytí.“

5.4 Bydlení a bydlení

Čtvrtou kategorii tvoří dva kódy: absence míry užívání hrazeného bydlení na ubytovně, svobodná vůle.

5.4.1 Absence míry užívání hrazeného bydlení na ubytovně

V průběhu rozhovorů s respondenty bylo otevřeno téma, zda-li je někde definována nebo upravena míra užívání státem hrazeného bydlení.

Všichni respondenti překvapivě uvedli, že míra užívání hrazeného bydlení na ubytovně není nikde definována ani ničím upravena.

Absenci míry užívání hrazeného bydlení na ubytovně vnímají respondenti jako jeden z faktorů, který umožňuje čerpat dávku doplatek na bydlení i těm osobám, které ubytovnu nevyužívají.

Zavedení míry užívání hrazeného bydlení by z pohledu respondentů přispělo k tomu, že stát bude vyplácet doplatek na bydlení pouze osobám, které budou ubytovnu plnohodnotně užívat a současně by zamezilo zmiňovanému zneužívání doplatku na bydlení i příspěvku na živobytí.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„To není nikde dáno, to nikdo nedefinuje.“

Respondent R2

„...na ubytovnách tato opatření nejsou a proto by bylo potřeba tady tu míru povinného užívání nějakým způsobem zakomponovat do tohoto schvalovacího procesu“

Respondent R3

„Nikde není definováno, co je užívání. Většinou v těch smlouvách je uvedeno, že pronajímatel, ubytovatel poskytuje možnost využití lůžka na ubytovně po dobu od prvního do posledního dne v měsíci po dobu jednoho roku. Jednak je tam definováno, ale nikde není napsané, že ten člověk tam musí být 30 dní v měsíci nebo jen 1 den v měsíci.“

Respondent R4

„To upraveno nikde není, ale bylo by to asi vhodné.“

„Pokud někdo přespí na ubytovně jednou nebo vůbec, jak jsem již zmiňovala, tak doplatek úřad práce nemá platit.“

Respondent R5

„Nevím o tom, že by byla míra užívání bydlení na ubytovně někde upravena. Je to absurdní. Klienti mají úřadem práce zaplacené ubytování na ubytovně, ale nijak je nedonutíte, že tam musí bydlet.“

5.4.2 Svobodná vůle

V návaznosti na absenci vymezení míry užívání hrazeného bydlení na ubytovně si respondenti uvědomují, že nelze nikoho omezovat na osobní svobodě tím, že mu míra užívání ubytovny bude direktivně nařízena.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R3

„Nemůže to po nich chtít, jak jste řekl, oni nejsou vězni, oni nejsou ani na internátě, oni jsou prostě svobodné bytosti a když se rozhodne, že na tom pokoji nepřespí, tak tam nepřespí.“

Respondent R4

„Jak ale chcete donutit osoby, aby třeba na ubytovně skutečně bydlely a trávily tam veškerý čas, nejsou to přeci vězni. Nemůžeme jim to nařídit. Každý někdy může spát jinde než tam, kde zrovna bydlí. Nevím, jestli je to vůbec řešitelné, vymezit nějak tu dobu, ale určitě by stálo za to, se tím zabývat.“

Respondent R5

„Tohle je těžko řešitelné, je to v lidech.“

5.5 Změna k „lepšímu“

Pátou kategorii tvoří dva kódy: novela zákona o pomoci v hmotné nouzi, lepší standard bydlení, riziko sociálního vyloučení.

5.5.1 Novela zákona o pomoci v hmotné nouzi, lepší standard bydlení

Respondenti v souvislosti s doplatkem na bydlení zmiňují novelu zákona o pomoci v hmotné nouzi, na základě které v současné době dochází k mapování ubytoven, jak z hygienického, tak i ze stavebního hlediska.

Uvedené opatření respondenti vnímají tak, že by mělo přispět ke zkvalitnění bydlení pro ubytované osoby a současně by mělo eliminovat možnost zneužívání doplatku na bydlení a příspěvku na živobytí.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„Na území České republiky byly ubytovny, které nesplňovaly standardy bydlení, nejsou tam splněny hygienické normy, neodpovídají stavebnímu zákonu a to bydlení je opravdu nedůstojné člověku. Neměl by tam být vyplácen příspěvek na bydlení.“

„Hygienické stanice to budou kontrolovat podle směrnic, tak by se nemělo stávat, že na pokoji pro dva bude spávat 5 osob a jsou tam jiné věci. Je tam určen počet záchodů, umyvadel atd. Takže toto by se mělo narovnat a myslím si, že v tuto chvíli z pohledu důstojnosti lidského života, tady toto posune někam.“

Respondent R2

„...v této novele jsou již zavedeny určité standardy kvality, které musí daná ubytovna splňovat a to z hlediska stavebního, tak hygienického. Právě na základě dodržování kvality může úřad práce zjistit, že přeplácí ubytovnu vzhledem k tomu, že vlastně má větší... Nebo takto, že zde bydlí více uživatelů, klientů, než jakou má ta daná ubytovna splňovat kapacitu.“

Respondent R3

„...určitě to pomůže eliminovat zneužívání dávek pomoci v hmotné nouzi, protože se zpřísnily podmínky. Ubytovny jsou od teďka mapované. Zjišťuje se tam kapacita, stavební úřad to má pod dohledem. Ubytovna teď musí splňovat nějaké standardy, takže určitě to pomáhá eliminovat zneužívání této dávky.“

Respondent R4

„...od nového roku se dělají různá opatření k tomu, aby byly zlepšeny standardy bydlení. Nemělo by se stávat, že na pokoji bude bydlet více osob, než je její kapacita. Tím pádem nebudeme vyplácet ubytovně více peněz, než je její kapacita, což se stávalo.“

Respondent R5

„Mělo by to ale přenést lepší standardy bydlení.“

„Ale v podstatě, když nad tím teď přemýšlím, tak by to mohlo vlastně zabránit zneužívání, protože budeme vědět kolik je kapacita ubytovny, tak nebudeme vyplácet ubytovně více, než je její kapacita.“

5.5.2 Riziko sociálního vyloučení

Respondenti s lepšími standardy bydlení a zastropováním ubytoven současně zmiňují, že může dojít ke zcela absurdní situaci, kdy ubytovatel bude muset s ohledem na hygienické či stavební normy ubytovnu zavřít a všechny ubytované osoby vystěhovat.

Respondenti tak současně vnímají opatření vedoucí k lepším standardům bydlení jako riziko, neboť může vést k sociálnímu vyloučení některých osob.

Uvedené dokládá výpověď respondentů:

Respondent R1

„Takže může se taky stát, že to nebude splňovat hygienické standardy vůbec, že to není vhodné k ubytování a z hodiny na hodinu se mi víceméně dostane třeba 300 lidí z té ubytovny na ulici. A v tu chvíli se bojím, že společnost absolutně není připravena na to, kam tyto lidi dát.“

Respondent R2

„...po zjištění, že nesplňují tyto ubytovny tyto standardy kvality a jsou nějakým způsobem přepláceny úřadem práce, protože se zde zdržuje více takových jedinců, mohlo by se klidně stát, že tyto osoby se ocitnou ze dne na den na ulici, nebudou vlastně mít možnost žádného jiného ubytování, protože žádná jiná ubytovna prostě tyto klienty nepřijme, neubytuje.“

Respondent R3

„Zároveň s tím, je ale potřeba myslet na to, nebo zmínit to, že jsou ubytovny a jsou ubytovny. Jsou ubytovny, na kterých prostě většina lidí jsou bezproblémových řekněme a jsou ubytovny, na kterých bydlí alkoholici, gambleři, narkomani atd. A v případě, že my zavřeme ubytovnu... My nezavřeme, ale kdyby

se zavřela ubytovna, kde bude ta horší sorta lidí, tak ti lidi najednou skončí venku. Skončí venku, zvýší se kriminalita a nikdo je neubytuje někde jinde.“

Respondent R4

„Jsou ale ubytovny, kde je podle mě kapacita převyšena, ale osoby tam skutečně bydlí. Když někdo rozhodne, že se z kapacitních nebo hygienických důvodů bude muset několik osob vystěhovat, tak kam půjdou, když těch ubytoven zase tolik není? Stát se na jednu stranu chce postarat o lepší standardy, ale na druhou stranu je to časovaná bomba, kdy budou ubytovatelé nuceni někoho vystěhovat. Kam pak tyto osoby půjdou, co s nimi? Může nastat velký problém. Těžko říci, jestli raději neudělat nějaký ústupek na standardu bydlení, když osoby mají kde bydlet, než aby skončily na ulici.“

Respondent R5

„Už zde ale narážíme na problém, který jsme diskutovali, že s lepšími standardy bydlení může dojít k uzavření některých ubytoven a ti lidé, co tam bydlí, se octnou na ulici. To asi nikdo nedomyslel. Já osobně si to nedokáži představit. Těžko říct, co by stát s těmi lidmi pak dělal. Raději ani nedomýšlet.“

6 SHRUTÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI

V empirické části této práce jsme se pokusili pomocí kvalitativního přístupu popsat, jak je pracovníky Úřadu práce ve Zlínském kraji v systému sociálního zabezpečení České republiky vnímán doplatek na bydlení, proces jeho výplaty a proces přiznávání uvedené dávky.

Při analýze jsme vycházeli z rozhovorů s pracovníky úřadu práce, kteří se k uvedené problematice doplatku na bydlení kvalifikovaně a věcně vyjadřovali a tím nám umožnili zkoumaný problém objektivně zachytit.

Oslovení pracovníci úřadu práce svou roli v systému pomoci v hmotné nouzi chápou tak, že jsou pro osoby v hmotné nouzi zprostředkovateli pomoci, neboť těmto osobám pomáhají najít řešení jejich nepříznivé sociální situace.

Doplatek na bydlení je oslovenými pracovníky úřadu práce vnímán jako potřebný, což odůvodňují tím, že každá osoba v hmotné nouzi má právo na pomoc poskytnutou státem. Přesto by podmínky výplaty doplatku na bydlení zpřísnili tak, aby osoby měly větší motivaci hledat si práci. Jedno z možných opatření vidí v upravení doby výplaty dávky a zavedení veřejně prospěšných prací. Uvedené opatření by podle oslovených pracovníků úřadu práce vedlo osoby dlouhodobě setrvávajících na dávkách k pracovním návykům. Pracovníci úřadu práce také poukazují na skutečnost, že problematiku bydlení řeší mimo doplatek na bydlení i příspěvek na bydlení, proto by uvedené dávky spojili v jednu.

Z pohledu oslovených pracovníků úřadu práce doplatek na bydlení využívají osoby různého pohlaví, věkových skupin a etnik. Nejedná se podle nich pouze o osoby v produktivním věku, ale také o seniory i zdravotně znevýhodněné osoby. Zvláštní skupinu tvoří osoby s různými patologickými jevy, jako je závislost na drogách, alkoholu nebo výherních automatech.

V souvislosti se zmiňovanými patologickými jevy, zdravotním znevýhodněním, věkem či etnikem, oslovení pracovníci úřadu práce registrují, že osoby si vybírají ubytovnu podle toho, do jaké skupiny patří a tím dochází k určité kategorizaci ubytoven.

Uvedený jev vnímají jako možné riziko, a to zejména u osob s patologickými jevy, neboť větší soustředění těchto osob na jedné ubytovně, může vést k prohlubování jejich patologických jevů.

V procesu výplaty doplatku na bydlení je na základě zkušeností oslovených pracovníků úřadu práce osvědčenějším způsobem výplata přímo ubytovateli, přestože výplata složenkou by z jejich pohledu vedla osoby k návyku určité zodpovědnosti.

V rámci přiznávání doplatku na bydlení je pracovníky úřadu práce věnována největší pozornost sociálnímu šetření, které vnímají jako nejsložitější proces. Uvedený proces chápou jako přímý výkon sociální práce, pomocí které mohou posoudit potřebnost doplatku na bydlení. Největší úskalí v procesu přiznávání doplatku na bydlení spatřují v tom, že ani pomocí důsledně provedeného sociálního šetření nejsou schopni prokázat zneužívání doplatku na bydlení.

Oslovení pracovníci úřadu práce v souvislosti s výplatou a přiznáváním doplatku na bydlení také poukazují na absenci vymezení míry užívání státem hrazeného bydlení na ubytovně. Tato absence podle pracovníků úřadu práce umožňuje čerpat dávku doplatek na bydlení i těm osobám, které ubytovnu nevyužívají. Současně si však uvědomují, že nelze nikoho omezovat na osobní svobodě tím, že osobě míra užívání ubytovny bude direktivně nařízena. Přesto zavedení míry užívání vnímají jako jedno z vhodných opatření.

Závěrem oslovení pracovníci úřadu práce zmiňují, že ve vztahu k ubytovnám se nyní prověřují hygienické a stavební normy, což z jejich pohledu přispěje ke zlepšení standardu bydlení a eliminaci zneužívání dávek. Současně však vnímají opatření vedoucí k zajištění lepších standardů bydlení jako možné riziko, neboť může dojít k uzavření ubytoven a to povede k sociálnímu vyloučení některých osob.

Přestože se oslovení pracovníci úřadu práce v mnohém shodují, nelze jejich pohled na doplatek na bydlení, proces jeho přiznávání a výplatu zevšeobecňovat.

6.1 Využití výsledků výzkumu a návrhy pro praxi

Na základě získaných výsledků výzkumu, které vychází z toho, jak pracovníci úřadu práce ve Zlínském kraji vnímají dávku doplatek na bydlení, můžeme navrhnout několik opatření, která by mohla přispět k řešení této problematiky.

Jedním z našich návrhů je sloučení dávek doplatku na bydlení a příspěvku na bydlení, neboť obě tyto dávky souvisí s problematikou bydlení. Sloučení obou dávek by mohlo přispět ke snížení administrativního zatížení, které je spojeno s evidencí žádostí, jejím posuzováním a úkony spojenými s výplatou. Současně by vedlo k lepšímu přehledu o osobách, které se dostaly do sociálně neuspokojivé situace a je třeba u nich zajistit jednu ze základních životních potřeb, mezi které patří i bydlení.

Dále navrhuje zabývat se vymezením míry užívání státem hrazeného bydlení na ubytovně, neboť absence míry užívání umožňuje čerpat dávku doplatek na bydlení i těm osobám, které ubytovnu nevyužívají.

Doporučujeme řešit sociální bydlení za větší účasti státu tak, aby pro osoby v hmotné nouzi byly zajištěny běžné standardy bydlení a nedocházelo k parazitování na sociálních dávkách. V ubytovacím zařízení v plné kompetenci státu doporučujeme důsledně vykonávat sociální práci, která by osoby využívající služeb ubytovacího zařízení vedla k dodržování stanovených pravidel, k hygienickým, zdravotním a pracovním návykům, dále by dohlížela u dětí na pravidelnou školní docházku a motivovala osoby k dosažení nezávislosti na sociálních dávkách.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma „Doplatek na bydlení pohledem pracovníků úřadu práce“ nás seznámila s teoretickými poznatky nejen z oblasti sociální pomoci, ale také z oblasti systému pomoci v hmotné nouzi a sociální práce.

V kapitole věnované sociální pomoci jsme se snažili přiblížit, co je jejím hlavním smyslem a cílem. Současně jsme se věnovali objektu a subjektu sociální politiky. V kapitole věnované systému pomoci v hmotné nouzi jsme se pokusili objasnit hmotnou nouzi, věnovali jsme se jednotlivým dávkám a uvedli jsme, které orgány pomoc v hmotné nouzi zabezpečují. Poslední kapitolu teoretické části jsme věnovali sociální práci, kde jsme si přiblížili, čím se sociální práce zabývá, vymezili jsme si její cíle a rozebrali jsme si i jednotlivé etapy sociální práce. Současně jsme se věnovali etickým principům a hodnotám v sociální práci, osobnosti sociálního pracovníka a jeho kompetencím.

Teoretická část tvoří podklad pro empirickou část bakalářské práce, kde jsme se zabývali tím, jak je pracovníky Úřadu práce ve Zlínském kraji vnímán doplatek na bydlení a jak jsou vnímány podmínky procesu jeho přiznávání a výplaty. Impulsem pro realizaci výzkumu byla ta skutečnost, že doplatek na bydlení je jedním z diskutovaných fenoménů dnešní doby. Provedeným výzkumem se nám podařilo objektivně zachytit reálný pohled pracovníků úřadu práce na doplatek na bydlení a současně také poodhalit jeho slabá místa.

Výsledky realizovaného výzkumu mohou být využity jako podklad pro vytvoření vhodných opatření souvisejících s přiznáváním a výplatou doplatku na bydlení a přispět tak k řešení této problematiky.

Závěrem si dovoluujeme zmínit, že problematika doplatku na bydlení a sociálních dávek obecně se řeší na všech úrovních a je natolik komplikovaná, že výsledky vyplývající z výzkumu této bakalářské práce jsou pouze zlomkem k vytvoření možných opatření, která by tato problematika vyžadovala.

Zajímavé by bylo zjistit, jak vnímají doplatek na bydlení osoby, které uvedenou dávku využívají.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BECK, Petr, 2012, *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1. 5. 2012: komentář, právní předpisy*. Vyd. 1. Olomouc: ANAG, 447 s. ISBN 978-807-2637-447.
- [2] KOPŘIVA, Karel, 2006, *Lidský vztah jako součást profese: s předmluvou Jiřiny Šiklové*. Vyd. 5. Praha: Portál, 147 s. ISBN 8073671816.
- [3] KRAUS, Blahoslav, 2008, *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [4] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001, *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- [5] KREBS, Vojtěch, 2007, *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, 503 s. ISBN 978-80-7357-276-1.
- [6] MATOUŠEK, Oldřich, 2003, *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 380 s. ISBN 80-7178-548-2.
- [7] MATOUŠEK, Oldřich, 2003a, *Slovník sociální práce*. Vydavatelství Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.
- [8] MATOUŠEK, Oldřich, 2007, *Základy sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 309 s. ISBN 978-80-7367-331-4.
- [9] MÜHLPACHR, Pavel, 2004, *Sociální práce*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 100 s. ISBN 80-210-3323-1.
- [10] STRAUSS, Anselm L a Juliet M CORBIN, 1999, *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 196 s. ISBN 808583460x.
- [11] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007, *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Další prameny:

- [12] NIEDERLE, Petr, 2009, *Sociální práce v systému pomoci v hmotné nouzi – 1. část*. Odborný měsíčník Národní pojištění, č. 8–9.

Zákony:

- [13] Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.
- [14] Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.
- [15] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje:

- [16] MPSV. *MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. ©2009 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

zák.	zákona
č.	číslo
Sb.	Sbírka zákonů
s.	strana

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 Schéma kategorií a kódů

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1. Základní údaje o výzkumném vzorku

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Otázky polostrukturovaného rozhovoru

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

1) Můžete uvést, jak dlouho pracujete na úřadu práce a zda přicházíte do styku s osobami v hmotné nouzi, které žádají o doplatek na bydlení nebo uvedenou dávku již užívají?

2) Můžete vyjádřit svůj názor na doplatek na bydlení, který je dávkou pomoci v hmotné nouzi a můžete zde popsat také svou roli?

3) Můžete popsat proces přiznávání doplatku na bydlení a proces výplaty této dávky z jeho pozitivního i negativního pohledu?

4) Který způsob výplaty je podle Vás lepší a proč?

5) Můžete uvést, zda podle Vás osoby v hmotné nouzi využívají doplatek na bydlení k tomu účelu, ke kterému slouží?